

CZASOPISMA PODLASKICH TOWARZYSTW NAUKOWYCH

Towarzystwa naukowe są ważnym wyznacznikiem konsolidacji środowiska naukowego w danej dziedzinie. Jednym z filarów ich aktywności jest działalność wydawnicza. Własne czasopisma świadczą o ugruntowanej pozycji towarzystwa naukowego, stwarzając tym samym warunki oddziaływania intelektualnego w kraju bądź regionie. Towarzystwa naukowe działające po wojnie na terenie dzisiejszego województwa podlaskiego nie były zbyt liczne. Są to towarzystwa naukowe regionalne lub oddziały regionalne towarzystw krajowych mające swoje siedziby w Białymstoku, Łomży, Suwałkach, Drohiczyń.

Wydawane przez nie czasopisma pozwalają z jednej strony wskazać kierunki zainteresowań podlaskich naukowców, z drugiej zaś są świadectwem ich wkładu w działalność naukową regionu. Skupiają się one głównie wokół nauk humanistycznych (historia, archeologia, kultura, regionalizm) i medycznych (psychogeriatryka, gerontologia, ginekologia), ale są też czasopisma z zakresu nauk ekonomicznych.

Zdecydowanie przeważają czasopisma humanistyczne, w większości wydawane przez Białostockie Towarzystwo Naukowe (dalej BTN), które powstało w 1962 roku. W następnym roku odbyło się pierwsze walne zebranie członków, na którym przyjęto statut oraz wybrano władze¹.

---

¹ H. Majecki, *Białostockie Towarzystwo Naukowe w życiu naukowym regionu*, „Białostoczczyzna” 1986, nr 1, s. 2.

BTN skupiało badaczy z regionu oraz naukowców z innych placówek, dla których Białostoczczyzna stanowiła obiekt zainteresowań badawczych. Głównym celem towarzystwa była intensyfikacja badań nad regionem w zakresie różnych dyscyplin szczegółowych; archeologii, etnografii, historii, językoznawstwa.

Pierwsze czasopismo wydawane przez BTN to rocznik „Acta Baltico-Slavica”², ukazujący się od 1964 roku. Czasopismo było poświęcone stosunkom politycznym, społecznym i kulturalnym w przeszłości i współcześnie, pomiędzy ludami bałtyjskimi i słowiańskimi. Miało charakter typowo naukowy, z przeznaczeniem dla wąskiej grupy odbiorców. Według założeń programowych czasopismo miało prezentować wyniki badań z archeologii, historii, etnografii, językoznawstwa. W praktyce ponad 90% materiałów dotyczyło tematyki archeologicznej i historycznej³. Pierwszy tom czasopisma zawierał materiały z I Konferencji Nauk Historycznych w Białymstoku, poświęconej badaniom ziem północno-wschodniej Polski na przestrzeni dziejów. Od drugiego tomu zaczął się kształtować stały układ działów, który, nieznacznie zmieniony, utrzymał się do dnia dzisiejszego. Wyodrębnić możemy działy: „Rozprawy i Studia/Artykuły”, „Materiały”, „Sprawozdania”, „Polemiki i Dyskusje”, „Recenzje i Omówienia” oraz „Kronika”. Oczywiście nazwy poszczególnych działów, jak też ich obecność w kolejnych tomach mogły ulegać pewnym modyfikacjom. Zawsze jednak pojawiał się dział „Rozprawy i Studia/Artykuły” oraz „Recenzje”. W „Recenzjach” omawiane są publikacje dotyczące północno-wschodniej Polski, Litwy, Łotwy i Białorusi z zakresu archeologii, etnografii, historii i językoznawstwa.

Warto również zwrócić uwagę na fakt, że czasopismo to miało od początku charakter międzynarodowy. Oprócz krajowych badaczy, publikowało w nim wielu naukowców z zagranicy, zamieszczano artykuły w językach obcych, głównie rosyjskim, niemieckim, angielskim i francuskim. Obec-

2 Szczegółowa analiza białostockiego okresu czasopisma „Acta Baltico-Slavica” zob. H. Majecki, *Białostocki okres w historii czasopisma „Acta Baltico-Slavica” (1964-1973)*, [w:] *Pogranicze polsko-litewsko-białoruskie*, pod red. M. Kietlińskiego, Białystok 2003, s. 11-24.

3 Tamże, s. 15.

nie redakcja publikuje w językach: polskim, angielskim i rosyjskim. Do tej pory ukazało się 37 numerów, ostatni z 2013 roku. W Białymstoku wydano jedynie pierwszych 8 tomów. Wydawcą następnych tomów „Acta Baltico-Slavica” został Zakład Słowianoznawstwa PAN (w latach 1977-1992 pismo drukowano w Ossolineum). Od 1992 roku jest to pismo Instytutu Slawistyki PAN. Po zmianie instytucji sprawczej czasopismo zmieniło profil z archeologiczno-historycznego na językoznawczo-historyczny z przewagą językoznawstwa, straciło też całkowicie kontakt z regionem⁴.

Kolejnym czasopismem wydawanym przez Białostockie Towarzystwo Naukowe był kwartalnik „Białostoczczyzna”⁵. Pierwszy numer tego periodyku ukazał się w 1986 roku. W założeniach „Białostoczczyzna” miała być regionalnym czasopismem interdyscyplinarnym. W początkowym okresie tak też było. Na jej łamach pojawiały się artykuły z zakresu historii, językoznawstwa, socjologii oraz medycyny. Z czasem zaczęła jednak przeważać tematyka historyczna. W ostatnich numerach czasopisma znalazły się już wyłącznie teksty historyczne oraz źródłoznawcze. Niemal wszystkie artykuły (90%) związane były z Podlasiem, a niewielki odsetek pozostałych dotyczył terenów za wschodnią granicą: Wilna, Grodna, Brześć. Układ tekstów w piśmie nie był jednolity. Początkowo ich główny zręb nie miał własnej nazwy, później często dochodziło do zmiany nazw, kolejności oraz liczby działów. Można uznać, że na stałe w strukturze czasopisma występowały następujące działy: „Artykuły”, „*Varia*” oraz „Biografie”, ponadto ukazująca się pod różnymi nazwami kronika życia naukowego oraz recenzje. Na łamach „Białostoczczyzny” recenzowano głównie wydawnictwa związane z regionem. Zawsze starano się zaprezentować najnowsze numery regionalnych czasopism naukowych oraz najnowsze publikacje książkowe regionalnych badaczy, recenzowano także wybrane artykuły dotyczące

4 Tamże, s. 22.

5 Dokładna analiza czasopisma „Białostoczczyzna” zob. K. Hościło, „*Białostoczczyzna*” – regionalne czasopismo naukowe, [w:] *Prasa regionalna i lokalna na terenie województwa podlaskiego w latach 1989-2010: szkice i materiały*, pod red. J. Sadowskiej i K. Sawickiej-Mierzyńskiej, Białystok 2013, s. 161-239.

Podlasia, opublikowane w ogólnopolskich wydawnictwach zbiorowych. „Białostoczczyzna” ukazywała się do 2002 roku.

Oprócz czasopism o tematyce humanistycznej BTN wydawało również w latach 1972-1974 periodyk medyczny – „Folia Medica Bialostocensia”. Zajmował się tym Wydział Nauk Medycznych BTN. Pismo ukazywało się krótko, opublikowano jedynie 3 tomy, zawierające prace z zakresu nauk medycznych. W pierwszych dwóch numerach prezentowano artykuły wyłącznie białostockich badaczy związanych z Akademią Medyczną w Białymstoku. W numerze trzecim znalazły się już prace badaczy z ośrodków medycznych na terenie całego kraju. Również tematycznie dwa pierwsze numery różniły się od ostatniego. W tomie pierwszym i drugim opublikowano opracowania dotyczące różnych dyscyplin nauk medycznych (psychiatria, chirurgia, choroby zakaźne), podczas gdy w ostatnim numerze skupiono się wyłącznie na chorobach nowotworowych. W czasopiśmie nie zastosowano żadnego podziału na działy, brakowało w nim również recenzji najnowszych publikacji medycznych, był to numer monograficzny.

Poza czasopismami naukowymi BTN wydawał również pismo informacyjne pt. „Biuletyn Informacyjny”. Pismo ukazywało się nieregularnie od 1973 roku. Pierwszy numer obejmował pierwsze dziesięciolecie działalności BTN. Kolejny numer ukazał się w roku 1974 (za rok 1973), tom 3 w 1979 (za lata 1974-1978) i tom 4 w 1981 (za lata 1978-1980). Na jego łamach zamieszczano sprawozdania z działalności BTN, konferencji oraz innych spotkań naukowych związanych z aktywnością Towarzystwa, a także z wyjazdów zagranicznych jego członków. Ponadto prezentowano wydawnictwa, które ukazały się staraniem BTN. Zamieszczano także artykuły poświęcone zmarłym członkom Towarzystwa. Opublikowano również kilka recenzji prac dotyczących regionu. Nie był to jednak stały element pisma.

Białostockie Towarzystwo Naukowe ma charakter interdyscyplinarny. W związku z tym w okresie swojej działalności wydawało periodyki z różnych dziedzin wiedzy. Niestety, obecnie nie jest ono wydawcą żadnego tytułu.

Kolejnym czasopismem reprezentującym nauki humanistyczne są „Białoruskie Zeszyty Historyczne” wydawane przez Białoruskie Towarzystwo

Historyczne. Towarzystwo rozpoczęło działalność w 1993 roku w Białymstoku. Jego celem jest rozwijanie aktywności naukowej, kulturotwórczej oraz społecznej Białorusinów, działanie na rzecz popularyzacji historii Białorusinów Białostoczczyzny oraz poszanowania tradycji narodowych. W swoich przedsięwzięciach konsoliduje i promuje wysiłki młodych historyków-białorutenistów. Towarzystwo zorganizowało wiele seminariów i konferencji dotyczących historii Białorusinów na Białostoczczyźnie. Prowadzi również działalność wydawniczą.

„Białoruskie Zeszyty Historyczne” ukazują się od 1994 roku jako półrocznik poświęcony głównie historii mniejszości białoruskiej na Białostoczczyźnie oraz stosunkom polsko-białoruskim na przestrzeni dziejów. Wiele z zamieszczonych artykułów dotyczy także ludności wyznania prawosławnego, miejsc świętych i ośrodków kultu oraz stosunków wyznaniowych. Publikowane materiały zgromadzone są w pięciu podstawowych działach: „Artykuły”, „Komunikaty”, „Materiały źródłowe”, „Materiały biograficzne”, „Recenzje, polemiki”. Teksty publikowane są w języku polskim, białoruskim i rosyjskim. Początkowo przeważały prace w języku polskim, z czasem proporcje się wyrównały, a w niektórych numerach nawet odwróciły. Wśród autorów zamieszczających swe prace na łamach „Białoruskich Zeszytów Historycznych” większość związana jest z Białostoczczyzną i pograniczem polsko-białoruskim. Jednakże można odnaleźć również badaczy z innych części kraju. Dużo miejsca w każdym numerze zajmują recenzje. Prezentuje się w nich pozycje dotyczące historii politycznej, społecznej, gospodarczej, dziejów kultury, demografii, geografii historycznej Białorusi oraz dziejów Białorusinów. Warto zwrócić również uwagę na fakt recenzowania znacznej liczby publikacji wydawanych na terenie Białorusi. Umożliwia to przybliżenie stanu badań białoruskiej historiografii. Poszerzeniu wiedzy o regionie służy dział „Materiały źródłowe”, w którym zamieszcza się źródła niepublikowane. Czasopismo ukazuje się regularnie, ostatni odnotowany zeszyt (40) datowany jest na 2013 rok.

W Białymstoku ma swój oddział jedno z najstarszych tego typu stowarzyszeń naukowych na ziemiach polskich – Polskie Towarzystwo

Historyczne (PTH). Powstało ono w 1886 roku we Lwowie, obecnie główna siedziba znajduje się w Warszawie. Jest powszechną organizacją historyków polskich skupiającą zarówno zawodowych badaczy, jak i miłośników historii. Zajmuje się organizowaniem prac badawczych oraz upowszechnianiem wiedzy. Jako główne cele działalności wskazane zostały chęć podtrzymywania tradycji narodowej, pielęgnowania polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej⁶. Ważnym elementem jego funkcjonowania jest również udział w międzynarodowych komisjach podręcznikowych oraz konsultowanie programów nauczania historii. Posiada wiele oddziałów na terenie całego kraju.

Oddział Polskiego Towarzystwa Historycznego w Białymstoku wydaje „Biuletyn Historii Pogranicza”. Jest to rocznik redagowany wspólnym wysiłkiem historyków polskich, litewskich i białoruskich. Ukazuje się od 2000 roku (do 2013 roku powstało 12 numerów). Specjalizuje się w problematyce dziejów pogranicza polsko-litewsko-białoruskiego. Od samego początku układ działów w poszczególnych numerach charakteryzował się niebywałą konsekwencją. Można bowiem bez problemu wyodrębnić sześć podstawowych działów: „Artykuły”, „Autoreferaty”, „Źródła i materiały”, „Recenzje i zapiski”, „Kronika naukowa” oraz „*In memoriam*” (od nr 8). Jak podkreślono we wstępie do pierwszego numeru, ideą przewodnią powołania pisma była potrzeba lepszego poznania aktualnego dorobku naukowego w zakresie historii pogranicza oraz prezentacja najnowszych opracowań poświęconych tej tematyce⁷. Stąd dosyć rozbudowany dział „Recenzje i zapiski”, który w znacznej części numerów przekracza 25% ich objętości. Recenzowane pozycje dotyczą głównie publikacji książkowych zbieżnych z profilem czasopisma, a więc poruszających tematykę związaną z pograniczem polsko-litewsko-białoruskim. Jednakże można tu znaleźć także recenzje czasopism. Prezentuje się wydawnictwa nie tylko polskie, lecz również litewskie, białoruskie i ukraińskie.

6 Strona internetowa PTH, <http://www.pth.net.pl>, [dostęp: .20.03.2014].

7 *Od redakcji*, „Biuletyn Historii Pogranicza” 2000, nr 1, s. 3.

Kolejnym towarzystwem naukowym związanym z humanistycznym nurtem badań jest Drohiczyńskie Towarzystwo Naukowe. Powstało ono w 2006 roku, stawiając sobie za główny cel aktywizację i organizację środowiska naukowego w Drohiczynie i regionie nadbużańskim. Podstawowe zadania Towarzystwa, to wspieranie twórczości naukowej, literackiej i artystycznej związanej z wielokulturową tradycją regionu oraz umacnianie więzi chrześcijańskich środowisk: naukowych, artystycznych i inteligentkich⁸. Wśród wielu form aktywności Towarzystwa na szczególną uwagę zasługuje działalność naukowa (organizowanie sympozjów, konferencji krajowych i międzynarodowych), wydawnicza i edukacyjna.

Poza monografiami, od 2009 roku Drohiczyńskie Towarzystwo Naukowe publikuje rocznik pt. „Drohiczynski Przegląd Naukowy”. Przedmiotem zainteresowania redaktorów i autorów jest zwłaszcza wielokulturowość, zarówno lokalna, jak i na świecie. Z założenia od początku istnienia pisma każdy numer ma temat przewodni. Pierwszy numer posiadał aż sześć działów: „Wielokulturowość i metody jej badania”, „Wielokulturowość w nauczaniu Jana Pawła II”, „Z zagadnień wielokulturowości”, „Wielokulturowość lokalna”, „Recenzje” oraz „Działalność Drohiczyńskiego Towarzystwa Naukowego”. Niestety, plany te zostały szybko zweryfikowane i już w kolejnym numerze, ze względu na brak wystarczającej liczby materiałów, zrezygnowano z działu „Wielokulturowość w nauczaniu Jana Pawła II”. Zaniechano również opracowywania działu dotyczącego działalności towarzystwa oraz zmieniono nazwę „Recenzje” na „Recenzje i Sprawozdania”. Od trzeciego numeru materiały prezentowane są już wyłącznie w trzech działach: „Z zagadnień wielokulturowości”, „Wielokulturowość lokalna” oraz „Recenzje i Sprawozdania”.

Pozycje recenzowane na łamach czasopisma dotyczą szeroko pojętej wielokulturowości oraz dziedzin pokrewnych (np. pedagogiki). Nie stanowią one jednak istotnego elementu poszczególnych numerów. Zda-

8 R. T. Ptaszek, *Drohiczynskie Towarzystwo Naukowe – dzieje i działalność = Drohiczyn Scientific Society – history and activity*, „Drohiczynski Przegląd Naukowy” 2009, nr 1, s. 266; Strona internetowa Drohiczyńskiego Towarzystwa Naukowego, <http://www.drohiczynntn.pl>, [dostęp: 20.03.2014].

rzają się bowiem przypadki zamieszczenia tylko jednej recenzji bądź też całkowite pominięcie tego działu. „Drohiczyński Przegląd Naukowy” jest najmłodszym czasopiśmie towarzystw naukowych, ukazującym się w województwie podlaskim. Do tej pory opublikowano pięć roczników, przygotowywany jest szósty. Miejmy nadzieję, że tytuł ten nie zniknie szybko z mapy wydawniczej Podlasia.

Na terenie województwa podlaskiego ukazują się również dwa czasopisma poświęcone sprawom regionalnym, mianowicie „Rocznik Augustowsko-Suwalski” oraz „Studia Łomżyńskie”.

„Rocznik Augustowsko-Suwalski” wydaje Augustowsko-Suwalskie Towarzystwo Naukowe z siedzibą w Suwałkach⁹. Towarzystwo rozpoczęło działalność w 2000 roku, stawiając sobie za cel wzbogacanie wiedzy o regionie, pogłębianie świadomości lokalnej oraz promocję regionu poprzez rozwijanie życia naukowego na terenie ziemi augustowskiej, sejneńskiej i suwalskiej¹⁰. Jedną z podstawowych form działalności Towarzystwa jest wydawanie regionalnego czasopisma.

Pierwszy numer „Rocznika Augustowsko-Suwalskiego” ukazał się w 2001 roku. Od samego początku pismo miało jasny i przejrzysty układ, który nie zmienił się do chwili obecnej. W każdym numerze występują następujące działy: „Studia i Artykuły”, „Komunikaty”, „Materiały”, „Recenzje” oraz „Kronika”. Od numeru 8 pojawił się również dział „Sylwetki”, w którym prezentuje się biografie osób związanych z Suwalszczyzną. Dodatkowo w niektórych numerach zamieszczano materiały z sesji naukowych i konferencji organizowanych przez różne instytucje nauki i kultury z Suwalszczyzny. Materiały z sesji dotyczyły różnych zagadnień (historii, przyrody), związanych z terytorium pozostającym w granicach zainteresowań Towarzystwa. Główny zrąb publikowanych treści stanowiły artykuły na temat historii (politycznej, społecznej, kulturalnej itp.) Suwalszczyzny w różnych okresach. Znalazło się jednak tutaj również kilka prac dotyczą-

9 Zob. „Rocznik Augustowsko-Suwalski” w tej publikacji.

10 Strona internetowa Augustowsko-Suwalskiego Towarzystwa Naukowego, <http://www.astn.pl/>, [dostęp: 21.03.2014].

cych szeroko pojętej przyrody. Znaleźć możemy teksty o faunie i florze tego regionu, a także materiały z sesji naukowych dotyczących jeziora Wigry oraz Wigierskiego Parku Narodowego. W dziale „Recenzje” prezentowane są głównie pozycje zwarte, aczkolwiek zdarzają się również czasopisma dotyczące Suwalszczyzny. Wyraźnie widać, że prezentowane w periodyku materiały są ściśle dobierane ze względu na zasięg terytorialny. Do 2014 roku ukazało się 12 numerów czasopisma.

Kolejnym towarzystwem, w którego kręgu zainteresowań pozostaje tematyka regionalna, jest Łomżyńskie Towarzystwo Naukowe im. Wagów. Rozpoczęło ono swą działalność od Walnego Zgromadzenia Konstytucyjnego w 1975 roku. Za główne cele uznano popularyzację wiedzy o regionie oraz wspieranie i inspirowanie badań naukowych, szczególnie dotyczących ziemi łomżyńskiej. W związku z tym Towarzystwo w swoich przedsięwzięciach badawczych koncentruje się w znacznym stopniu na historii regionu łomżyńskiego, a także na badaniach językoznawczych, socjologicznych, przyrodniczych i weterynaryjnych. Formy jego działalności skupiają się głównie na organizacji seminariów doktoranckich, sesji naukowych i popularnonaukowych oraz publikacji prac naukowych¹¹.

Łomżyńskie Towarzystwo Naukowe im. Wagów jest wydawcą czasopisma pt. „Studia Łomżyńskie”, ukazującego się od 1989 roku. Początkowo pismo wydawane było w Warszawie przez Państwowe Wydawnictwo Naukowe, jednakże od tomu 6 wydawanie przejęło Łomżyńskie Towarzystwo Naukowe z siedzibą w Łomży. Początkowo „Studia Łomżyńskie” były jedynie zbiorem prac dotyczących określonej problematyki. Jednakże już od tomu 3 stało się rocznikiem naukowym o profilu humanistycznym, z pojawiającymi się sporadycznie pojedynczymi pracami przyrodniczymi. Wprowadzono wówczas nowe działy, które, nieznacznie zmodyfikowane, funkcjonują do dziś. Mimo że czasopismo ma charakter regionalny, publikują w nim również autorzy z innych części kraju, jednak tematycznie artykuły są zawsze związane z ziemią łomżyńską. Do podstawowych działów pisma należą: „Studia

11 Strona internetowa Łomżyńskiego Towarzystwa Naukowego im. Wagów, <http://www.ltn.lomza.pl>, [dostęp: 21.03.2014].

i artykuły”/”Studia i rozprawy”, „Miscellanea”, „Biografie”, „Dokumenty”, „Materiały i informacje”, „Recenzje i omówienia”, „Z żałobnej karty”. Początkowo działy „Materiały” oraz „Informacje” funkcjonowały oddzielnie, zostały połączone od tomu 19. W wielu tomach pojawił się również dział „Z redakcyjnych tek”, w którym prezentowano istotne dla nauki i kultury prace członków Towarzystwa, tematycznie związane z regionem. Na łamach periodyku recenzowano książki dotyczące Podlasia i Mazowsza. Czasopismo ukazuje się regularnie, w 2012 roku opublikowano tom 23.

W nurcie nauk humanistycznych pozostaje również numizmatyka. Na terenie województwa podlaskiego ukazywało się czasopismo „Kolekcjoner Łomżyński” poświęcone tej tematyce, a wydawane przez Polskie Towarzystwo Numizmatyczne. Wywodzi się ono z przedwojennego ruchu numizmatycznego. Po wojnie miłośnicy numizmatyki zrzeszeni byli w Polskim Towarzystwie Archeologicznym, następnie Polskim Towarzystwie Archeologicznym i Numizmatycznym, by w 1991 roku uzyskać status samodzielnej organizacji¹². Główna siedziba Towarzystwa mieści się w Warszawie, jednakże swoją działalnością obejmuje ono terytorium całego kraju, zrzeszając członków w oddziałach i kołach terenowych. Cele statutowe przewidują m.in.: prowadzenie badań numizmatycznych, organizowanie sesji naukowych oraz wystaw, wydawanie czasopism naukowych i popularnonaukowych, emitowanie oraz rozprowadzanie medali okolicznościowych i historycznych, organizowanie aukcji numizmatycznych.

Łomżyński Oddział, wówczas jeszcze Polskiego Towarzystwa Archeologicznego i Numizmatycznego, powołano w 1976 roku¹³. Od 1991 roku rozpoczął on wydawanie czasopisma pt. „Kolekcjoner Łomżyński”. W zamierzeniach periodyk miał się ukazywać cztery razy w roku, jednakże już od 2 numeru zrezygnowano z dopisku „kwartalnik” i faktycznie stał się rocznikiem. Najczęściej omawiane zagadnieniami dotyczą monet, ale zamieszczane są również prace poświęcone medalom, znaczkom pocztowym, odzna-

12 Strona internetowa Polskiego Towarzystwa Numizmatycznego, <http://www.ptn.pl/>, [dostęp: 23.03.2014].

13 (sol), *Łomżyński Oddział PTAiN: to już 15 lat*, „Kolekcjoner Łomżyński” 1991, nr 1, s. 14.

kom, pocztówkom czy też etykietom piwnym i zapalczanym (filumenistyka). Sporadycznie pojawiały się także prace poświęcone archeologii. Wydarzenia związane z działalnością Towarzystwa prezentowano w dziale „Z życia Oddziału”. Ostatni numer czasopisma ukazał się w 1997 roku.

Polskie Towarzystwo Gerontologiczne¹⁴ powstało w 1973 roku jako interdyscyplinarne stowarzyszenie naukowe, skupiające badaczy z różnych dziedzin wiedzy: socjologii, psychologii, demografii i medycyny. Obecnie posiada dziesięć oddziałów na terenie całego kraju, również w Białymstoku (od 2000 r.). Działalność statutową Towarzystwo realizuje głównie poprzez organizację ogólnopolskich zjazdów naukowych oraz konferencji organizowanych przez poszczególne oddziały regionalne.

Polskie Towarzystwo Gerontologiczne, oprócz pozycji książkowych, od 1991 roku jest wydawcą własnego czasopisma. Początkowo było to czasopismo wewnętrzne, publikowane pod roboczym tytułem „Zeszyty Problematyczne P. T. G.” (6 zeszytów za lata 1991-1993). Podstawowym celem pisma było przedstawienie członkom Towarzystwa opracowań naukowych dotyczących szerokiego zakresu problemów gerontologii. Często zamieszczano tam przedruki, np. poszczególnych rozdziałów z innych prac, oraz materiały z konferencji i sympozjów naukowych. Od 1994 roku czasopismo zostało wpisane do rejestru dzienników i czasopism jako kwartalnik „Zeszyty Problematyczne Polskiego Towarzystwa Gerontologicznego” (4 zeszyty za 1994 r.). Od tej pory pismo miało być przekazywane bezpłatnie wszystkim członkom Towarzystwa. Obydwa tytuły wydawane były w Białymstoku. Od 1995 roku zmieniono nazwę na „Gerontologia Polska”, początkowo również wydawane w Białymstoku, od 1998 roku w Krakowie, a od 2005 w Gdańsku. W czasopiśmie publikowane są prace z dziedziny geriatry i gerontologii. Poruszone zostają aspekty medyczne, psychologiczne i psychiatryczne starzenia się oraz temat stanu opieki nad osobami starszymi w równych krajach europejskich. Zamieszczane są również sprawozdania ze zjazdów, szkoleń zagranicznych,

14 Towarzystwo zajmuje się badaniem sytuacji starych ludzi w Polsce. Zob. więcej na stronie internetowej Polskiego Towarzystwa Gerontologicznego, <http://www.gerontologia.org.pl>, [dostęp: 22.03.2014].

recenzje książek oraz komunikaty organizacyjne. Wszystkie numery publikowane od 2005 roku mają wersję online¹⁵.

Oprócz wspomnianego wcześniej periodyku „Folia Medica Bialostocensia”, ukazującego się w latach siedemdziesiątych, od 1983 roku wydawane jest w Białymstoku czasopismo „Polish Hand Surgery”. Pismo to było publikowane przez Sekcję Chirurgii Ręki Polskiego Towarzystwa Ortopedycznego i Traumatologicznego. Towarzystwo powstało jeszcze przed drugą wojną światową (1928 r.). Jako główny cel swej działalności uznało opiekę nad osobami niepełnosprawnymi i kalekimi w wyniku wypadków oraz innych chorób narządów ruchu¹⁶. Zadaniem czasopisma było propagowanie i rozwój zainteresowań w zakresie chirurgii ręki i kończyny górnej, m.in. mikrochirurgii. Publikowano w nim teksty w języku polskim i angielskim. Nie wyodrębniono żadnych działów, sporadycznie zdarzały się recenzje książek. Poza pracami oryginalnymi, publikowano również sprawozdania z konferencji i wyjazdów zagranicznych. Od 2005 roku tekst publikowano dwuszpaltowo, równoległe w języku polskim i angielskim. Ostatni numer ukazał się w 2006 roku.

Od 1989 roku ukazuje się czasopismo pt. „Postępy Osteoartrologii”, publikowane w Białymstoku. Początkowo pismo było wydawane przez Sekcję Osteoartrologii Polskiego Towarzystwa Lekarskiego, a od 1992 – przy współdziałaniu Polskiej Fundacji Osteoporozy. W 1995 roku z woli członków Sekcji Osteoartrologii PTL powołano Polskie Towarzystwo Osteoartrologii (PTO), które wraz z Polską Fundacją Osteoporozy zajęło się wydawaniem czasopisma poświęconego chorobom kości i stawów. Polskie Towarzystwo Osteoartrologii z siedzibą w Krakowie za cele swej działalności przyjęło promowanie wiedzy i inspirowanie badań na strukturą, metabolizmem i fizjologią kości i stawów. Skupia ono głównie lekarzy, ale również naukowców zainteresowanych powyższym problemem. W ramach swej aktywności PTO organizuje co dwa lata zjazdy naukowe, popularyzuje wiedzę na

15 Zob. <http://czasopisma.viamedica.pl/gp/issue/archive>, [dostęp: 06.04.2014].

16 D. Kusz, *Historia Polskiego Towarzystwa Ortopedycznego i Traumatologicznego*, s. 4, http://www.ptoit.pl/attachments/article/65/Historia_PTOiTr.pdf, [dostęp: 06.04.2014].

temat osteoporozy, prowadzi działalność wydawniczą. W swych przedsięwzięciach ściśle współpracuje z Polską Fundacją Osteoporozy z siedzibą w Białymstoku¹⁷.

„Postępy Osteoartrologii” były wydawane w latach 1989-2004. W tym czasie opublikowano 15 tomów czasopisma, które początkowo ukazywało się jako rocznik, a od 2002 roku zmieniło częstotliwość na kwartalnik, a miejsce wydania na Warszawę. W czasopiśmie brak tradycyjnego podziału na działy, nie zamieszczano w nim również recenzji. Publikowane artykuły miały charakter pogładowy bądź badawczy i dotyczyły szeroko pojętych chorób układu kostno-stawowego.

Regionalnym czasopismem medycznym był również „Biuletyn” wydawany przez Suwalskie Towarzystwo Ginekologiczne im. prof. Stefana Soszki, które powstało w 1992 roku z inicjatywy Tomasza Soszki i w tym roku zaczęło również wydawać „Biuletyn”. Jako główne zadanie towarzystwo przyjęło promocję zdrowia rodziny, a w szczególności poprawę sytuacji w zakresie ochrony zdrowia kobiet i zmniejszenia powikłań poporodowych¹⁸. Ponadto, do swej działalności włączyło organizowanie zebrań szkoleniowych oraz spotkań naukowych typu sympozjów. Tematyka prezentowanych publikacji wiąże się z zadaniami, jakie postawiło sobie Towarzystwo. Dotyczy głównie zagadnień ginekologicznych i położniczych. Znaleźć jednak można również artykuły dotyczące ogólnych zagadnień medycznych, jak np. zwalczanie zakażeń. Ostatni numer wydano w 2005 roku (nr 53) i należy sądzić, że zakończyło ono swą działalność.

Kolejnym tytułem z zakresu medycyny jest „Rocznik Psychogeriatryczny” ukazujący się m.in. w Białymstoku, a wydawany przez Sekcję Psychogeriatry i Choroby Alzheimer’a Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego. Towarzystwo powstało w 1920 roku jako ogólnopolska organizacja lekarzy psychiatrów. Po II wojnie światowej zostało reaktywowane dopiero w 1957 roku

17 Strona internetowa Polskiego Towarzystwa Osteoartrologii, <http://www.osteoporoza.pl/>, [dostęp: 30.03.2014].

18 W. Kazanowska, *Suwalskie Towarzystwo Ginekologiczne im. prof. Stefana Soszki*, „Biuletyn” / Suwalskie Towarzystwo Ginekologiczne im. prof. Stefana Soszki, 2002, nr 41, s. 56.

w Gdańsku. Obecnie siedzibą Towarzystwa jest Warszawa. Za główne cele przyjęło rozwój psychiatrii i polskiej myśli psychiatrycznej, doskonalenie opieki psychiatrycznej oraz krzewienie zasad etyki zawodowej i czuwanie nad jej przestrzeganiem. W ramach swej działalności organizuje zjazdy naukowe, narady itp., wydaje czasopisma naukowe i inne publikacje, współpracuje z innymi stowarzyszeniami¹⁹. Sekcja Psychogeriatry i Choroby Alzheimerera od początku swej działalności dąży do podniesienia poziomu diagnostyki i terapii zaburzeń psychicznych wieku podeszłego w Polsce oraz dostarczania lekarzom najnowszych informacji z dziedziny psychogeriatry. Owocem tych starań było zapoczątkowanie wydawania „Rocznika Psychogeriatrycznego”.

„Rocznik Psychogeriatryczny” ukazywał się w latach 1998-2003 (6 tomów). W dwóch pierwszych tomach jako miejsce wydania, oprócz Białegostoku, pojawia się również Bydgoszcz, Gdańsk, Katowice, Kraków i Warszawa. Od 2000 roku miejscem wydania jest Gdańsk. Czasopismo miało charakter interdyscyplinarny. Skupiało wokół siebie m.in. grono psychiatrów, neurologów, psychologów, neuropatologów, neuroanatomów, neurofizjologów, geriatrów i gerontologów zainteresowanych problemami wieku podeszłego. Na łamach pisma publikowano teksty zarówno teoretyczno-doświadczalne, jak i praktyczno-kliniczne. W strukturze czasopisma można wyodrębnić pewne działy, aczkolwiek nie zawsze występowały wszystkie jednocześnie. Szkielet pisma stanowiły: „Prace oryginalne”, „Prace poglądowe” oraz „Prace kliniczno-terapeutyczne”. Poruszane problemy dotyczyły różnych zagadnień, od leczenia zaburzeń psychicznych wieku podeszłego, poprzez odżywianie, aż po zachowania seksualne osób po sześćdziesiątym roku życia. W niektórych numerach pojawiał się „Artykuł Redakcyjny” oraz „Sprawozdania” czy „Kronika” i „Informacje”. Nie zamieszczano natomiast na łamach tego periodyku recenzji. Warto również tutaj podkreślić brak związku czasopisma z regionem, poza wspomnianym wcześniej miejscem wydania. Na jego łamach nie publikowali autorzy z regionalnych ośrodków naukowych. Od 2004 roku zmieniono

19 Strona internetowa Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego, http://psychiatria.org.pl/o_ptp, [dostęp: 25.03.2014].

tytuł na „Psychogeriatrya Polska” (dostępny również online²⁰), a miejsce wydania przeniesiono do Wrocławia.

W województwie podlaskim ukazywało się również kilka tytułów dotyczących ekonomii. Wydawał je Białostocki Oddział Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego – ogólnopolskiego stowarzyszenia ekonomistów zrzeszającym zarówno praktyków, jak i teoretyków. Posiada wiele oddziałów na terenie całego kraju. Głównym celem statutowym jest popularyzowanie wiedzy ekonomicznej, a ponadto integracja środowiska ekonomistów. Realizuje je poprzez organizację konferencji, kongresów oraz seminariów naukowych, prowadzenie działalności edukacyjnej, informacyjnej oraz wydawniczej²¹.

Białostocki Oddział Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego wydawał w latach 1966-1969 „Biuletyn”. Jego kontynuacją był „Komunikat Organizacyjny” ukazujący się w latach 1971-1973²².

Kolejnym czasopiśmie wydawanym przez Białostocki Oddział Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego był „Region Białostocki”, który ukazywał się nieregularnie w latach 1971-1990 (9 tomów). W czasopiśmie poruszano problemy społeczno-ekonomiczne regionu. Publikowane prace dotyczyły m.in. problematyki rolniczej, infrastruktury, sytuacji materialnej ludności, inwestycji, polityki zatrudnienia, produkcji przemysłowej. Starano się każdy numer poświęcić konkretnemu problemowi. W związku z tym w kolejnych numerach zaczęto publikować materiały z konferencji, sesji naukowych czy też prace konkursowe. I tak w tomie 3 opublikowano najwyższe ocenione prace w konkursie na najlepszą pracę magisterską i doktorską dotyczącą województwa białostockiego w granicach do 1975 roku. Tom 4 zawierał materiały z sesji naukowej, która odbyła się w Augustowie w 1974 roku, poświęconej problemom ochrony środowiska. Kolejne dwa tomy zawierały materiały z konferencji poświęconych strategii rozwoju regionów oraz rozwoju aglomeracji białostockiej. W kilku numerach wystąpiły działy: „Artykuły”,

20 Numery archiwalne dostępne na stronie internetowej Fundacji Ochrony Zdrowia Psychicznego, <http://www.fozp.org.pl/index.php?p=178>, [dostęp: 25.03.2014].

21 Strona internetowa Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego, <http://www.pte.pl>, [dostęp: 23.03.2014].

22 Lata ukazywania się obu tytułów ustalono na podstawie zasobu Biblioteki Narodowej.

„Informacje” oraz „Recenzje”. W pierwszych dwóch tomach zamieszczono również dział „Bibliografia”, który był zbliżony do „Recenzji”. Ukazywały się w nich omówienia prac ekonomicznych związanych z regionem oraz prace (niektóre dość obszernie), które w ostatnim czasie ukazały się na terenie województwa, aczkolwiek na zawsze miały związek z ekonomią. Niestety, czasopismo już nie istnieje.

Czasopisma towarzystw naukowych zmieniały swój profil i częstotliwość, miejsce wydania, przestawały się ukazywać. Spośród 20 tytułów jedynie 8 nadal funkcjonuje. Większość tytułów pochodzi z lat siedemdziesiątych i późniejszych. Jedynie „Acta Baltico-Slavica” rozpoczęły swą działalność w latach sześćdziesiątych i utrzymały się na rynku wydawniczym do dnia dzisiejszego (co prawda ich wydawcą już od kilkunastu lat nie jest BTN). Najwięcej nowych tytułów pojawiło się w pierwszej połowie lat dziewięćdziesiątych (7), na co niewątpliwie wpływały zmiany na rynku wydawniczym (zniesienie cenzury i ograniczeń wydawniczych). Warto podkreślić, że większość omawianych czasopism ma charakter *stricte* naukowy. Publikuje się w nich głównie oryginalne wyniki badań, a pisma skierowane są do konkretnego środowiska (lekarzy, historyków, językoznawców), charakteryzują się również dużą amplitudą częstotliwości. Kwartalniki i wydawnictwa nieregularne stanowią 75% wszystkich tytułów. Pozostałe periodyki nie ukazują się częściej niż raz na kwartał (półroczniki – 10%, kwartalniki – 15%). Charakterystyczne dla czasopism naukowych jest również zamieszczanie recenzji najnowszych publikacji związanych tematycznie z problematyką pisma. Jeżeli pominiemy czasopisma informacyjne (3 tytuły), to spośród pozostałych tytułów aż w 65% pojawiają się recenzje książek lub czasopism.

Analiza profilu czasopism towarzystw naukowych pozwala stwierdzić, że w województwie podlaskim prężnie rozwija się środowisko historyków. Wszystkie ukazujące się obecnie na tym terenie tytuły dotyczą, w większym lub mniejszym stopniu, problematyki historycznej. W kręgu zainteresowań podlaskich badaczy znajduje się głównie regionalizm oraz problematyka pogranicza (wielokulturowość, mniejszości narodowe, stosunki wyznaniowe).

Aneks. Czasopisma towarzystw naukowych na terenie województwa podlaskiego

Acta Baltico-Slavica : rocznik poświęcony kontaktom słowiańsko-bałtyjskim w dziedzinie historii, językoznawstwa i kultury materialnej / Białostockie Towarzystwo Naukowe ; [red.] Jerzy Antoniewicz. – 1 (1964). – Białystok : Białostockie Towarzystwo Naukowe, 1964-. – Rocz. – ISSN 0065-1044

Białoruskie Zeszyty Historyczne / Białoruskie Towarzystwo Historyczne. – 1 (1994)-. – Białystok : Białoruskie Towarzystwo Historyczne, 1994-. – Półrocz. – ISSN 1232-7468

Białostoczyna / Białostockie Towarzystwo Naukowe ; [Henryk Majecki red. nacz.]. – Nr 1 (1986)-nr 1/2 (2002). – Białystok : BTN, 1986-2002. – Kwart. – ISSN 0860-4096

Biuletyn / Polskie Towarzystwo Ekonomiczne. Oddział Wojewódzki w Białymstoku. – Nr 1 (1966). – Białystok : [s.n.], 1966-1969. – Niereg.

Biuletyn / Suwalskie Towarzystwo Ginekologiczne im. prof. Stefana Soszki ; [red. Jadwiga Błaszczuk-Jurkonis et al.]. – R. 1, nr 1 (luty 1992)-. – Suwałki : STG, 1992-. – Niereg. – ISSN 1234-0812

Biuletyn Historii Pogranicza : [pismo Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego w Białymstoku] / Polskie Towarzystwo Historyczne. Oddział w Białymstoku ; [Jan Jerzy Milewski red.]. – Nr 1 (2000)-. – Białystok : Polskie Towarzystwo Historyczne. Oddział w Białymstoku, 2000-. – Rocz. – ISSN 1641-0033

Biuletyn Informacyjny / Białostockie Towarzystwo Naukowe. – 1973-. – Białystok : [s.n.], 1973-. – Niereg.

Drohiczyński Przegląd Naukowy : wielokulturowe studia Drohiczyńskiego Towarzystwa Naukowego / [Robert Tomasz Ptaszek red. nacz.]. – Nr 1 (2009)-. – Drohiczyn : Drohiczyńskie Towarzystwo Naukowe, 2009-. – Niereg. – Ukazuje się również on-line ISSN 2080-7538.- ISSN 2080-587X

Folia Medica Bialostocensia / Białostockie Towarzystwo Naukowe. Wydział Nauk Medycznych ; red. Roman Kordecki. – T. 1 (1972)-t. 3 (1974). – Białystok : BTN, 1972-1974. – Niereg.

Gerontologia Polska : zeszyty problemowe Polskiego Towarzystwa Gerontologicznego. – T.3, nr 1/2 (1995)-. – Białystok : „Sanmedica”, 1995-. – Kwart. – ISSN 1425-4956

Kolekcjoner Łomżyński / Polskie Towarzystwo Archeologiczne i Numizmatyczne, Oddział w Łomży ; red. nac. Tadeusz Janucik. – [R. 1, nr] 1 (1991)-. – Łomża : Polskie Towarzystwo Archeologiczne i Numizmatyczne, 1991-. – Niereg.- ISSN 1427-3039

Komunikat Organizacyjny / Polskie Towarzystwo Ekonomiczne Stowarzyszenie Wyższej Użyteczności. Zarząd Oddziału Wojewódzkiego w Białymstoku ; red. nac. Edmund Hahn. – Nr 1/2 1971-nr 7/8 1973. – Białystok : [s.n.], 1971-1973. – Niereg.

Polish Hand Surgery / Section for Hand Surgery of the Polish Orthopaedic and Traumatologic Association. – Z. 1 (1983)-. – Białystok ; Poznań : Section for Surgery of the Hand POTA, 1983-. – Półroc. – ISSN 0860-2204

Postępy Osteoartrologii / Sekcja Osteoartrologii Polskiego Towarzystwa Lekarskiego. – Nr 1 (1989)-t. 15, 1/4 (2004). – Białystok : PTL. Sekcja Osteoartrologii, 1989-2004. – Niereg. – ISSN 0867-339X

Rocznik Psychogeriatryczny / Sekcja Psychogeriatry i Choroby Alzheimerera Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego. – Nr 1 (1998)-t. 6 (2003). – Białystok ; Bydgoszcz [etc.] : Zarząd SPiCAPTP, 1998-2003. – Rocz. – ISSN 1505-7577

Region Białostocki : studia ekonomiczno-społeczne / Polskie Towarzystwo Ekonomiczne-Stowarzyszenie Wyższej Użyteczności. Oddział Wojewódzki w Białymstoku. – T. 1 (1971)-. – Białystok : PTE, 1971-. – Niereg. – ISSN 0860-5599

Rocznik Augustowsko-Suwalski / Augustowsko-Suwalskie Towarzystwo Naukowe ; [Andrzej Matusiewicz red. nac.]. – T. 1 (2001)-. – Suwałki : Augustowsko-Suwalskie Towarzystwo Naukowe, 2001-. – Rocz. – ISSN 1730-9875

Studia Łomżyńskie / Łomżyńskie Towarzystwo Naukowe im. Wągów ; [Józef Babicz red. nac.]. – T. 1 (1989)-. – Warszawa : Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1989-. – Od T. 6 (1996) m. wyd.: Łomża. – Niereg. – ISSN 0860-7249

Zeszyty Problemowe P.T.G / Polskie Towarzystwo Gerontologiczne. – Nr 1 (1992)-6 (1993). – Białystok : PTG, 1992-1993. – Niereg. – ISSN 1425-6827

Zeszyty Problemowe Polskiego Towarzystwa Gerontologicznego. – T. 2, nr 1 ([19]94)-t. 2, nr 4 ([19]94). – Białystok : PTG, [19]94. – Kwart. – ISSN 1425-6827